

# A kelet-európai írástudó

## KELET-EURÓPAI ÍRÁSTUDÓK ÉS A NEMZETI- NEMZETISÉGI TÖREKVÉSEK

KOSSUTH

tében is őrizője a nemzetiségi gondolkodás legszébb hagyományainak.

Amit akkor elmulasztottunk, most alkalmunk van leróni. A könyvhétre megjelent Gáll Ernő legújabb tanulmánykötetében, amely már a címével iránnyt jelöl: Kelet-európai írástudók és a nemzeti-nemzetiségi törekvések. Lapunkban ugyan nemigen szoktunk ilyen szaktudományosnak is tekinthető munkákról megemlékezni, hiszen az ilyesminek más fórumai vannak, most azonban nyugodt szívvel teszünk kivételt. Egyrészt, mert szélesebb körnek szánt olvasmányként is kitűnően megáll ez a kötet, másrészt pedig olyan súlyos történelmi problémákat vet fel, amelyeknek az ismerete nemcsak szükséges, de elkerülhetetlen is — mindannyiunknak. Gáll Ernő ugyanis a korábban inkább csak irányműként létező nemzetiségtudományt teljesíti ki ezekben a tanulmányokban is. Irodalmat, történelmet, szociológiát, nemzetiségléleket ölel egybe, s külön érdeme, hogy a sa-

játosan kelet-európai-nak tetsző kérdéseket az angol és a német tudományosság távlatába állítja. A pontos dunatáji összehasonlítások tehát ebben a tágabb összefüggésben nyerik el méltó értelmüket.

Számunkra most talán azok az írásai a legbeszédeesebbek persze, amelyek a marxizmus és a történetiség elvei alapján a románsághoz fűződő kapcsolatunkat, e kapcsolatok természetét vizsgálják. Egy nagy tudós nagy emberséggel szól ezekről az ügyekről, mondván: „A történelem, a közelmúlt és a jelen tapasztalatai nem engedik, hogy illúziókba ringassuk magunkat... Az egymásra utaltságot tudatosító — a tudomány és az utópia határmezsgyéjén érvényesülő — törekvéséről mégsem mondhatunk le.

Navigare necesse est...”

Azaz: hajózni muszáj. (Kossuth)

P. G. I.

Már néhány héttel ezelőtt köszöntünk illett volna születésnapján a hetvenesztendős Gáll Ernőt, aki évtizedeken át nevelte a romániai magyarság értelmiségi fiataljait a kolozsvári egyetemen; s köszönhetjük volna a nagy múltú folyóirat, a Korunk újraindulásának harmincadik évfordulóján is, hiszen a legutóbbi időkig ő volt a főszerkesztő. Ebben a tiszt-

amit el akarok mondani, elmondhatom-e. S ha az embernek válogatnia kell a gondolatai között, ha a gondolatait két-három számmal kisebb ruhába kénytelen öltöztetni, akkor oda az írás öröme, és az értelme is. Erről is szól ez a könyv.

Németh László első megjelent tanulmánya orvosi munka: új szempontok a status praesens, a jelenlegi állapot felvételéhez. Illyés Gyula nagy versében így szól Bartókhhoz: „Dolgozz, jó orvos, ki nem andalítasz...” Van hasonlóság az orvos és a művész között. Pontosan, a lehető legpontosabban feltérképezni, meghatározni a jelen állapotot, csak így lehet a gyógyításhoz, a jobbításhoz kezdeni.

Csoóri Sándor a teljes igazság konok megszállottja. A közösség, a magyarság sorsáért aggódó ember, ez az aggódás vezeti a tollát. Jussáért küzdő lantos és parittyás, mint Ady mondta magáról. „Csak hazudni kéne, menni minden jönne...”, írta ugyanő. Csoóri is tudja ezt, s azt is, hogy nem hazudhat. Felismerni valamit és nem közölni vétek, a legsúlyosabbak közül való. Védni, amit értéknek tartunk, kötelesség. Mit tart értéknek Csoóri Sándor? A

nemzeti önismeretet, a magyarságtudatot, az autonóm, a közösségért élő egyéniséget. Megidézni azokat, akik erre példák, két legfényesebb csillaga Illyés Gyula és Németh László. És rámutat a legsajgóbb pontokra.

Kellemetlen ember, aki folyvást azt kotorja elő, amit sokan esetleg a szőnyeg alá akarnának söpörni, aki feláll az ünneplő társaságban, és azt mondja, hamis valami. Rá lehet fogni, persze, mindenféleképpen.

Hogy sötétben lát. Nem lát sötétben. Csak az eszmény jegyében élve tudja, hogy az még kevés, ha a Váci utca kirakatai olyan gyönyörűsépek.

Hogy egyoldalú. Valóban. Nem ír például a vasúti menetrendről meg a lepkénásztáncáról — egy ember nem írhat mindenről. És Csoóri elfogultságaiban is tudja, mi az igazi érték, így például Pilinszky János az övétől annyira elütő költészetéről.

Hogy téved. Olykor biztosan. De én ilyen vitapartneret kívánok magamnak, aki még azzal is inspirál, amivel nem értek egyet, s azt kívánom, hogy ő is, én is, mindenki elmondhassa az érveit. Ez lenne a szellemi élet.

Csoóri Sándor küldetésének megfogalmazá-

sát Görömbei András irodalomtörténész ebben a mondatban találta meg: „megszüntetni a távolságot a fölismert igazságok és a kimondható igazságok között”. Hozzátennék még egyet, egy kérdést, amit az új kötet egyik legfontosabb passzusának érzek: „Vajon nekünk az elsőbbséget élvező gazdasági után nem a kiégésítőjére: az érzelmi és szellemi megújulásra van-e szükségünk?”

Sokszor kaptam megerősítést Csoóri pontos szavúán is lírai, lávázású esszéitől. Vanak gondolataink, amelyekben bizonytalanok vagyunk, hisz mindenki mást mond. És akkor olvasunk valamit, amitől megnyugszunk, igen, úgy helyes, ahogy mi véltük. Sokszor segítettek nekem ezek az írások — elsősorban az Utazás félálomban — valaminek a tisztázásában, végiggondolásában. És mindig erőt adtak. Töredékesen élünk, valóban nomád értelmiségiként. De a törvény — ezúttal a nyelvtani — kötelez. Jelző és jelzett szó közül a jelzett a hangsúlyos. A jelenlegi állapot pontos felvétele, megérteni és változtatni akarása nem feladható. Nem feladható az értelmiségi lét. (Szépirodalmi)

D. Magyarai Imre

ment el? Végso soron azért, mert féltékeny volt. Féltékeny a bátyja sikereire. Volt idő, amikor az így írtok ti szerzője így mutatkozott be: „Karinthy vagyok, térjen magához!” Nagy, igazán nagy ember gyerekének, rokonának lenni nem könnyű, sok élet csúszhat félre egy ilyen kapcsolat miatt. Az apa, a testvér súlya agyonnyom, agyonnyomhat akkor is, ha kedvesek és segítőkészek.

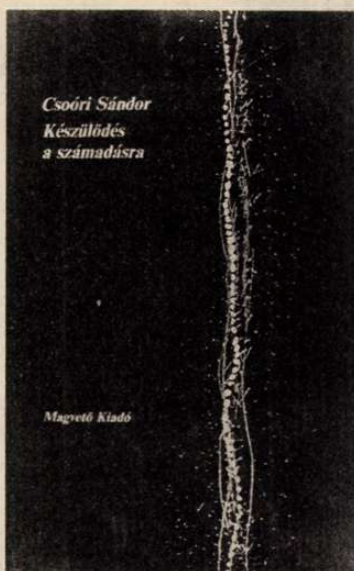
Karinthy Ferenc legújabb (könyvében igazából nem a nagybátyjáról ír — mint mondtam, Karinthy Ferenc író —, hanem arról, hogy miként roppanhat egyre inkább össze egy rendkívül tehetséges, sokoldalú ember is, ha nem rendezzi az érzelmeit, nem rendezzi önmagával való viszonyát. Jóska bácsi — aki a Rue Saint-Honoré egyik impozáns palotájának reményte-

lenül szörnyű padlás-szobájában lakott — mindig máshogy írta alá a nevét. Uncle Joe, József, K. J., Jóska öcséd, J., Joseph K., JO. Melyik ő? Hol van ő? Van, volt ő? Volt, mert próbált lenni. Az van, aki próbál lenni.

És még valamiről szól ez a könyv. (Szinte észrevehetetlenül egyébként. Karinthy Ferenc stílusa könnyed társalgási stílus, a nyelv középosztályának képviselője, Mikszáth-i örökség — de ez csak az olvasó kedvéért van így, a mű vége már egészen más, félelmetes és komor.) Tehát ez a könyv a családról szól még. Az összetartozásról. Itt mindenki küldhet valakinek levelet, bárhol, bárhová.

Uncle Joe-nak talán az volt a tragédiája, hogy egyre kevésbé értette, amit írtak neki. (Szépirodalmi)

d. magyarai



## Nomadizálás

Napok óta készülök erre a cikkre, de halogattam, tologattam a megírást, nagyon nehezen kezdék bele. Mert nem tudom, hogy